

Records personals
de Don ENRIC BAYERRI
Per FRANCISCO CLIMENT I FERRER

En oferir-li, l'any passat, una lloaça i memòria al "mestre" Moreira pel motiu de la, allavors recent, reedició del seu "Folklore...", tot i que també el mencionava el "mestre" Bayerrí, vaig quedar en deute amb ell, deute d'una preferent i exclusiva dedicació que ara li vaig a pagar.

Mes com la seua important figura i la seua ingent labor d'historiador i publicista són ben conegudes per tothom, en aquest treball em limitaré a recordar circumstàncies personals de la meua co-nexença i tractes amb don Enric.

Seràn un modest recull de recordances, unes pincelletes, quasi totes desconegudes, que podrien ser útils per ferir un esbós biogràfic.

Al senyor Bayerrí el vaig conèixer jo des de xicotet.

Els meus jocs i "safraneries" infantils tenien per freqüent escenari la placeta de Sant Domingo, on era, i es encara -crec que ja per poc temps- l'Arciu-Museu.

Aquell Museu em atreia als xiquets sobre tot per la sabata de Colón (deien que a mida de l'estàtua barcelonina) i pel grandios quadre que omplia tot el fons del que fora presbiteri, representant la mort d'en Felip II i del qui contemplàvem esverats com els òls del moribund mos miraven fixament des de qualsevol cantó que el contempléssim.

Encara que, normalment, qui mos feia abandonar el "misteriós" recinte era aquell judant vellet i baixet que hi havia; si mo'n passàvem de ratlla i el nostre xivarrí el dis-reia, sortia a renyar-mos el propi director, el senyor Bayerrí, al que sí que respectàvem temíem perquè era el contrapunt físic -veu i talla- del seu fidel ordenança.

D'aquella revolera infantesa data la meua coneixença, respectuosa i ben impressio-nada, de don Enric Bayerrí.

A tractar-lo vaig començar pocs anys més tard i va ser en les primeres vacances que feia de "Josepet", col·legial de Sant Josep, dels d'hans de la guerra, quan va acabar-se lo ramblejar pels carrers i, tot i ser a l'estiu, seguíem subjectes a una certa disciplina.

Mos era quasi reglamentari l'assistir totes les tardes al Rosari de l'església de la Re-paració i mo'n pujàvem al cor, on era l'orgue que tocava l'organista de la Seu, mossén Gamundí, i les lletanies les cantava amb alguns dels seminaristes majors lo senyor Baye-rrí, que tenia un xorro de veu, mentre la menudalla i la resta dels fidels entonàvem el conabat "ora pro nobis".

Així va ser una pila d'anys, fins a la guerra.

Pes el tracte amb don Enric no es limitava a les activitats corals; en acabar-se la funció, tota la colla d'estudianters, presidits pel senyor Bayerrí, feiem la inevitable visi-teta a la Cinta i empeníem la passejada cap a l'ombrós canyar de la vora esquerra del riu, i no cal dir que aquell passeig era una espècie de classe peripatètica d'Història, gai-rebé sempre local; ai seu costat apreníem a estimar més Tortosa, d'una forma més refle-xiva i conscient.

Compartíem les seues inquietuds i il·lusions per la seua grandiosa obra de la "Histo-ria de Tortosa y su comarca" i, darrerament, pel "Refraner..." qual primer volum va publicar-se l'any de la guerra.

I mos identificàvem amb la seua obsessió per la tesi del "Colón tortosí".

En les últimes trobades d'aquell estiu del 36, publicant tan angustios, mos parla-va dels preparatius per a un enfrontament acadèmic, crec recordar que amb un historia-dor sud-americà, de cognom Ulloa, a celebrar en Madrid, auspiciada pel nostre patrici don Joaquim Bau, en la tardor d'aquell malaurat any 36; en aquella sessió, penso que a l'Acadèmia de la Història, el senyor Bayerrí defensaria la "tortositat" de Colón, si no d'arribé, almenys com a llei de naturalesa i, segons ell interpretava dels escrits del descobridor, de perllongada permanència.

Eren confidències anticipades del que, anys després, havia de publicar.

Perquè és clar que la guerra civil li va arrabassar aquestes il·lusions i moltes d'altres de publicista criatà i tortosí, tot i que, en esclatar la pau, pogué tornar a la seua di-ria històrica i religiosa.

Los que l'envoltàvem li veíem vocació d'ensenyador, cosa que potser no feia per la plena dedicació a la feina de Director del Museu, que s'aparellava amb la intensa pro-ducció d'historiador; sols i com a "hobby", desinteressat i patrístic, col·laborava en la premsa catòlica local.

En ella, precisament "El Correo de Tortosa", i en prova de la seua inclinació didac-tica, un dels anys de la República, va convocar un Concurs literari de caire històric local per al jovent estudiós de la comarca.

El participàrem la majoria dels col·legials de Sant Josep i crec que també alguns de l'Institut. D'entre l'extens qüestionari, del tema que cadascú triàvem ell en feia de tu-tor, com si es tractés d'una tesina i és clar que cada treball, més o menys ben escrit se-gons l'estil de cada u, anava ben documentat amb l'assessorament de tan excel·lent mestre.

Per a més estimul nostre, costejava els premis del seu minso peculí i recordo que foren, iguals per a cada tema, un ploma estilogràfica japonesa de les primeres que'n sortien, que l'armadura imitava canya de bambú i que van omplir-mos d'un petit orgull, igual que llegir al diari, en lletres d'impremta, los nostres joves noms de guanyadors.

En acabar-se la guerra, mos varem retrobar en circumstàncies ben singulars.

Aquella primers dies de l'abril del 39, en us d'un permís molt "especial" i vorejant les naturals dificultats i més, vaig aplestar-me per veure mossen pares que, sense cap fill a casa, ni saber-ne de cures, davant la desfeita d'edificis que sofrí Tortosa, me'ls van aro-plegar al col·legi de Sant Josep, cedint-los unes habitacions i ell, allhora, havien acollit a don Enric, atinent-lo, puix es trobava, en aquells moments, tot sol.

Un content i agaiat devia sentir-se que, d'aquella primers dies de la pau, exacta-ment del 16 d'abril de 1939, va datada la dedicatòria que va fer-me dels volums que tenia publicats de la seua "Història..." i del primer del "Refraner..." que em diu nos-tes menys que "Estimadísimo amigo..." y "Egregio amigo...", respectivament.

Ahós en l'eufòria d'aquella grata ocasió i en assabentar-lo que no pensava seguir estudiant i buscant treball, va fer-me l'honós oferiment de col·locar-me amb ell al Museu.

Quan vaig tornar, provisionalment llicenciat, la seua generosa promesa no va poder realitzar-me-la, crec recordar que per falta d'assignació municipal, en aquells moments de greu escassetat.

I vaig sentir-ho perquè m'havia anat formant una incipient afició investigadora que, al costat del "mestre", s'hagués pogut desenrotllar en el següent de les seues peja-des. Tot va quedar en un somni d'una nit d'estiu, en un "futurible" que hagués pogut canviar el rumb de la meua dedicació laboral.

Contactes de tipus religiós, en la postguerra, varem tenir-los integrats en el Consell Diocesà de l'Arciu Catòlica quin Consell Nacional seguia sent-lo el bisbe Bilbao, qui s'afanyà en reorganitzar-la, començant per "casa" seua. La personalitat de don Enric va portar-lo a la presidència del Consell, que el formàvem, entre d'altres que ara no re-cordo, lo malaguanyat amic Jaume Casanova Piñana, com a tresorer, i qui firma, com a secretari.

Lo meridià de la renaixent cultura local del període postbélic, almenys en l'aspecte literari, passava per don Enric. Ell, i també lo doctor Secundi Sabaté, eren membres "nats" dels Jurats qualificadors, tant del primer Certàmen Literari de l'any 1946, com dels Jocs Florals del Centenari de la Reconquesta (1948).

D'aquests, que se'n va parlar del plagi de la popular poesia "Aquell carrer de la Rosa", va haver-hi un altre intent de "frau" que me'l va contar lo mateix don Enric i penso que no es massa conegut.

Un dels jurats que s'havia encomanat d'un tema, proposat per a premi un deter-minat treball que considerava superior als demés. Mentre el llegia als altres membres del Jurat, lo senyor Bayerrí (crec recordar que les sessions eren a casa seua) s'atansà a la bi-blioteca i, agafant un cert llibre, li diu a l'entusiasta jurat: "Llegiu des d'aquesta pla-na...". El treball tenia que ser bonic perquè era una copia literà, "de pe a pa", d'un ca-pítol de l'obra que hi havia a la biblioteca del senyor Bayerrí.

Va ser una aclaparadora prova de la seua enorme capacitat de retentiva i de l'ample base dels seus extensos coneixements.

La forta crisi de treball d'aquella època del 40, en voler resoldre-me-la sense suports aliens, me va portar a l'"exili" d'Andalusia, on, a més d'afectes i vinculacions familiars, la distància va engrandir-me l'amor de Tortosa a copia d'un enlloament que encara l'arrossega ara.

Però la meua llarga estada per terres de Maria Santíssima va interrompre els contac-tes amb el senyor Bayerrí, que van anar-se eslluint fins al seu dolgut traspas.

He volgut, en aquestes senzilles línies, retrè-hi homenatge i revifar la memòria del nostre il·lustre historiador, precisament en les Fêtes de la Patrona que ell tant s'estima-va i en el Programa on sola col·laborar tan valuosament.